

Verslag QA-team ROSA

Woensdag 24 september, 14:30-16:30

Aanwezig

- Maarten de Niet (FORA), Bram Gaakeer (OCW), Joël de Bruijn (MORA/MOSA), Leon Sprooten (MORA), Jan-Willem Dijkstra (DUO), Bas Kruiswijk (Bureau Edustandaard), Remco de Boer (ROSA Beheerteam), Dennis Heringa (ROSA Beheerteam), Brian Dommisie (ROSA Beheerteam), Joeri van Es (ROSA Beheerteam)

Afwezig

- Yassine Lamchacht (DUO), Mark de Jong (HORA), Bas Kruiswijk (Bureau Edustandaard)

- Opening, mededelingen, verslag en acties**
 - Verslag van 10 juni 2025
- Staatsexamens revisited**
- Standaarden en het Edustandaard-lagenmodel**
- Update AMIGO-aanpak en gegevensmodellen in de ROSA en bij Edustandaard.nl**
- Aangepaste opzet en inhoud drivers en doelen**
- Update onderwijssemantiek**
 - Voortgang ROSA begrippenkader omzetten naar NL-SSB
 - Verkennen van een eigen FORA Begrippenkader
 - Adopteren basisbegrippen uit het NORA Begrippenkader
 - Omdopen Redactieteam ROSA Begrippenkader naar Werkgroep Onderwijssemantiek
- Werkvoorraadoverzicht en prioritering**
- Rondvraag en afsluiting**

1. Opening, mededelingen, verslag en acties

Verslag van 10 juni wordt ongewijzigd vastgesteld.

Openstaande acties:

Viewpoints:

- Uitwerken van expliciete viewpoint-specificaties voor de modellen van de IV-domeinen als eerste gaan oppakken. (Remco, Joeri).

Ketenprocessen:

- Onderzoeken of “Deelnemerbegeleiding” een aparte context is die we in de ROSA moeten gaan opnemen en wat daar dan onder verstaan wordt.

2. Staatsexamens revisited

Zie: <https://rosa.wikixl.nl/index.php/Staatsexamens>

Vorige keer is geconstateerd dat we de uitwerking van Staatsexamens weliswaar geen keteninrichtingsscenario's zijn maar eigenlijk een uitgewerkt voorbeeld van een aantal ketenprocesmodellen, maar dat we niettemin deze uitwerking wilde handhaven. De beschrijvende tekst bij het model is hierop aangepast.

Er is echter een soort van klantreis aan toegevoegd die een beschrijving van de procesflow geeft vanuit het perspectief van een onderwijsdeelnemer. Voegt deze beschrijving van de klantreis waarde toe aan de uitleg bij de procesflow?

Discussie in QA-team

Jan-Willem vindt de aanvulling als uitleg bij de view verhelderend. Leon vult aan dat klantreizen ook bij de MORA worden opgesteld. Die zijn niet bedoeld voor de primaire doelgroep van de MORA, maar onderdelen (met name procesuitwerkingen) begrijpbaar te maken voor andere doelgroepen. Het toevoegen van dit type documentatie is daarom best handig. Maar moeten we dit ook standaard gaan doen in de ROSA? Of is dit meer iets wat buiten de architectuur gedaan zou moeten worden? Dat is inderdaad de vraag. Stel dat we dit structureel willen doen, dan zou je ook een andere view moeten maken die alleen datgene weergeeft dat voor de "klant" zichtbaar is, want het klopt dat de meeste processtappen zich buiten zijn zicht plaatsvinden. Joeri wijst erop dat we daar dan een eigen viewpoint voor kunnen gaan definiëren. Maar de bedoeling van deze toevoeging was nu vooral om vanuit een bepaalde invalshoek te laten zien hoe je dit soort modellen kunt lezen en begrijpen.

Bram geeft aan dat bij Toegang er mogelijk iets vergelijkbaars is gemaakt door Peter Leijnse als onderdeel van de vergelijking tussen EduID en ECK iD. De view van staatsexamens is in feite het aan elkaar koppelen van ketenprocessen (dus niet sec een klantreis), maar we zouden dus ook een combinatie van ketenprocessen en IV-processen kunnen hebben. Bram vraagt zich af of het een idee is om dit type views als gestructureerd onderdeel van de ROSA op te nemen en die een herkenbaar label te geven.

Brian geeft aan dat we dit in de werkgroep Toegang moeten oppakken en de uitwerking en plek in de ROSA daar moeten bepalen. Of het helemaal vergelijkbaar is met dit voorbeeld van Staatsexamens kunnen we dan gezamenlijk bepalen. Maar hij onderstreept Brams wens dat ook die genoemde casus heel verhelderend is en dat het zonde zou zijn als we die niet op een goede manier als referentie in de ROSA opnemen.

Remco wijst erop dat de uitwerking van Staatsexamens tot nu toe was beschouwd als iets eenmaligs, wat we niet kwijt wilden raken en daarom in de ROSA toch opnemen. Of de casus en uitwerking bij Toegang vergelijkbaar is, durft hij op voorhand niet te zeggen.

Maar als we zien dat er meer van dit soort overzichtsuitwerkingen komen omdat ze bijvoorbeeld extra inzicht geven voor bepaalde inrichtingen, dan moeten we inderdaad bekijken of we dat kunnen formaliseren. Maar op voorhand dat al te gaan doen op basis van deze ene uitwerking en mogelijk die van Toegang, adviseert hij nu dat niet te doen ook met het oog op de extra beheerlast. Brian beaamt dit, als architecten hebben we de neiging om gauw te denken in meer generieke patronen en uitwerkingen, maar dat moeten we in dit geval pas gaan doen als er vergelijkbare uitwerkingen gaan komen of gevraagd worden.

Advies QA-team

- De pagina met de beschrijvingen is nu goed zoals die is. Nog weer een aparte vaststelling in de AR is niet nodig.
- Voorlopig zien we dit als iets eenmaligs, maar als er vergelijkbare uitwerkingen komen of gewenst zijn en ook klantreizen daarbij als documentatie nuttig zijn, dan gaan we kijken of we dat verder kunnen formaliseren (met een aparte viewpoint).
- Met de werkgroep Toegang wordt de casus die Peter Leijnse heeft uitgewerkt gedocumenteerd kan worden opgenomen in de ROSA. Het resultaat ervan komt dan vanzelf weer terug in het QA-team.

3. Standaarden en het Edustandaard lagenmodel

- Zie Epic 22 - Overzicht standaarden en afspraken uitwerken in de ROSA (<https://rosa.wikixl.nl/index.php/Werkvoorraadoverzicht>)
- Zie voor de bij Edustandaard geregistreerde standaarden geplot op het nieuwe lagenmodel: https://rosa.wikixl.nl/index.php/Interoperabiliteit_en_het_Edustandaard_lagenmodel
- Zie voor de relatie van het lagenmodel met EIF, de NORA en andere lagenmodellen: https://rosa.wikixl.nl/index.php/Standaarden_geplot_op_het_Edustandaard_Lagenmodel
- In het overzicht bij de Gemeenschappelijk Informatievoorziening (GIV) is er aanvullende toelichting opgenomen: https://rosa.wikixl.nl/index.php/Gemeenschappelijke_informatievoorziening

Het onderdeel in de ROSA dat gaat over standaarden en afspraken is eerder al aangepast. Een update van standaarden geplot op een lagenmodel was nog daarin nog niet uitgevoerd. Oorspronkelijk hanteerden we een eigen weergave van een lagenmodel dat binnen de overheid in diverse vormen en gedaantes al langer in gebruik is. Dat lagenmodel hadden we ook toegepast tot nu toe in het onderwijs. Gestimuleerd door de wens om internationale standaarden inzichtelijk te maken in de ROSA en vice versa de in Nederland gehanteerde standaarden in een internationaal overzicht te kunnen opnemen (EduXS) is als oplossing naar voren gekomen om het lagenmodel te gaan enten op EIF. Wat ons opviel is dat het interoperabiliteitsraamwerk van EIF meer is dan alleen een lagenmodel. Daar is qua governance etc. veel meer omheen gespecificeerd. Dat zou voor ons doel te ver gaan. Het lagenmodel van het European Interoperability Framework is echter wel zeer bruikbaar om standaarden (maar ook andere artefacten uit de informatievoorziening) op te plotten. Dat lagenmodel wordt ook in de NORA en in andere overheidsarchitecturen (Nictiz) toegepast. Met wel een verschil: de Technologielaag in EIF is bij zowel de NORA als Nictiz opgesplitst in een Applicatielaag en een IT-infrastructuurlaag. Daar sluiten we bij aan.

Die aanpassing is nu in de ROSA doorgevoerd, waarbij we niet alleen de bij Edustandaard geregistreerde standaarden op dat nieuwe lagenmodel (dat we Edustandaard Lagenmodel hebben gedoopt) hebben geplot, maar ook de relatie tot EIF, de NORA en andere lagenmodellen hebben beschreven. Ook de landingspagina (Overzicht) is aangepast op deze aanvullingen en er is een extra navigatie-element toegevoegd om snel te kunnen schakelen in de pagina's zelf.

Discussie in QA-team

Bram worstelt met het vraagstuk hoe we kunnen aantonen dat we binnen het onderwijs aansluiten op de EIRA. Daar speelt de bovenste (juridische) laag van het lagenmodel en ook de zaken die om het lagenmodel als onderdeel van een interoperabiliteitsraamwerk zijn gedefinieerd wel degelijk een rol. Op zich is het prima dat we vanuit de ROSA daar geen verdere invulling aan geven, maar het laat wel zien waar er dan nog gaps zitten. Overigens zou het best kunnen zijn dat bepaalde afsprakenstelsels (Edu-V bijv.) wel invulling geven aan andere aspecten van een interoperabiliteitsraamwerk.

De compliancy met de EIRA zou in principe via de NORA moeten verlopen, die daar ook pagina's aan gewijd heeft. Daarmee wordt niet de invullingen voor het onderwijs afgedekt. In de ROSA doen we dat voor een aantal onderdelen, maar met name voor de grondslagenlaag (wetgeving, beleid) valt dat buiten de scope. Dat is iets wat in eerste instantie binnen OCW opgepakt moet worden.

Jan Willem brengt naar voren dat deze aanpassing op de ROSA primair gericht was op het aanpassen van het lagenmodel en niet op de volledige compliancy met de EIRA. In zijn ogen is die aanpassing goed uitgewerkt incl. de toelichting waar we ons op baseren.

Joël vraagt zich af of de indeling van het lagenmodel ook voor andere onderdelen bruikbaar is. Is het feit dat er op de organisatorische laag slechts een standaard (AMIGO-methodiek) is te vinden een symptoom van (on)volwassenheid van de sector? Ja en nee, geeft Brian aan. Je zou nl. ook andere onderdelen van de ROSA, die sec geen standaarden worden genoemd op dit lagenmodel kunnen plotten. Denk bijvoorbeeld aan ketenvoorzieningen en de procesmodellen. Als we de procesmodellen beschouwen als referentieobjecten die je minimaal in ogenschouw zou moeten nemen, als je een nieuwe ketensamenwerking of zelfs een nieuw proces wilt gaan realiseren, dan worden het daarmee de facto ook een soort van standaarden. En dan is de organisatorische laag daarmee wel behoorlijk gevuld. Maar dat was niet de scope van deze pagina's.

Advies QA-team

- De keuze voor een lagenmodel dat aansluit bij andere overheden, de NORA en EIF is een goede.
- De extra uitleg over interoperabiliteit en de onderbouw voor bovenstaande keuze is een welkome aanvulling.
- De invulling van de standaarden op het lagenmodel lijkt goed te zijn uitgevoerd, maar mochten daar toch wijzigingen op gewenst zijn (bijv. vanuit de AR) dan is dat geen groot issue om dat bij te stellen.
- QA-team adviseert de aanpassingen derhalve vast te stellen en de epic te sluiten.

4. Update AMIGO-aanpak en gegevensmodellen in de ROSA en bij Edustandaard.nl

- Zie Epic 32 - ROSA conceptuele en gegevensmodellen publiceren (<https://rosa.wikixl.nl/index.php/Werkvoorraadoverzicht>)
- <https://www.edustandaard.nl/amigo/aanpak/> en <https://www.edustandaard.nl/amigo/versies/>
- <https://rosa.wikixl.nl/index.php/Onderwijssemantiek>
- https://rosa.wikixl.nl/index.php/ROSA_Logische_gegevensmodellen

Vorige keer zijn de (voorgenomen) wijzigingen in zowel de AMIGO-methodiek als in de ROSA onder Onderwijssemantiek inhoudelijk gepresenteerd en besproken. Het QA-team kon zich vinden in die

wijzigingen en heeft richting de AR het advies gegeven om ze daadwerkelijk op Edustandaard.nl en in de ROSA door te voeren. De AR heeft dat toen bekrachtigd. De uitwerking van de wijzigingen in zowel de ROSA als op Edustandaard.nl is nu doorgevoerd

De pagina's op Edustandaard waren ten tijde van de QA-team meeting nog niet aangepast. Vandaar dat er een nieuwe versie van het AMIGO-methodiek document (v1.1.0) bij de stukken was gevoegd. Hierin zijn de door de AR geaccordeerde wijzigingen verwerkt en enkele actualisaties doorgevoerd. Inmiddels zijn de pagina's op Edustandaard.nl wel geactualiseerd incl. de publicatie van de laatste versie van de AMIGO-methodiek.

1. Aanpassingen op hoofdlijnen in Deel I (De AMIGO-methodiek):
 - Hoofdstuk 3: Bijwerken beschrijving Edustandaard Lagenmodel;
 - Paragraaf 5.1 (Niveaus van modellen): Relatie leggen met MIM;
 - Paragraaf 5.2 (Inhoudsgebieden): Relatie leggen met het scenario-model in ROSA;
 - Paragraaf 5.4: AMIGO Gegevenscatalogus vervangen door ROSA Gegevensmodellen
2. Aanpassingen op hoofdlijnen in Deel II (Toetsen en Examineren)
 - Dit deel in zijn geheel onderbrengen in ROSA, in de vorm van (a) een Keteninrichtingsscenario 'Uitwisseling leerlinggegevens en resultaatgegevens' en (b) een publicatie van het huidige Toepassingsgegevensmodel als ROSA gegevensmodel in het onderdeel Onderwijssemantiek.

Op hoofdlijnen zijn de belangrijkste aanpassingen in de nieuwe publicatie en in de ROSA:

Ad (1): Hoofdstuk 3 sluit aan op:

https://rosa.wikixl.nl/index.php/Interoperabiliteit_en_het_Edustandaard_lagenmodel#Opbouw_van_het_lagenmodel

Ad (1): in 5.1. is de relatie met <https://docs.geostandaarden.nl/mim/mim/> i.h.b. paragraaf 1.6 gelegd

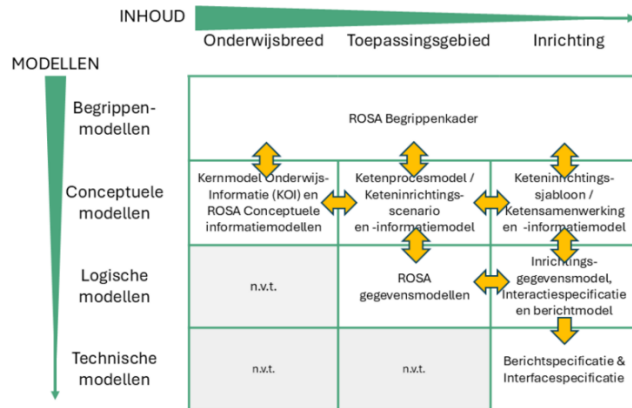
Ad (1): in 5.2. is de relatie met de scenario's van de ROSA gelegd.

Ad (1): AMIGO gegevenscatalogus als naam vervangen door ROSA (logische) gegevensmodellen en uitleg aangepast.

Verder zijn in het eerste deel teksten geactualiseerd (bijv. ten aanzien van de laatste ontwikkelingen bij Edukoppeling).

Ad (2): Deel II van het AMIGO-document is overgezet naar een keteninrichtingsscenario (zie https://rosa.wikixl.nl/index.php/Uitwisseling_leerlinggegevens_en_resultaatgegevens) als onderdeel van de ketenprocesmodellen en andere scenario's.

Ad (2): De Modellenmatrix is bijgewerkt in het document en op <https://rosa.wikixl.nl/index.php/Onderwijssemantiek>

Ad (2): De ROSA gegevensmodellen zijn in de ROSA gepubliceerd als onderdeel van het onderdeel Onderwijssemantiek:

- https://rosa.wikixl.nl/index.php/ROSA_Logische_gegevensmodellen

Discussie in QA-team

Joeri en Joël zijn net bezig om de MORA en MOKA te gaan baseren op de scenario's die in de ROSA nu zijn uitgewerkt en worstelen nog met wanneer je nu iets een ketensamenwerking noemt of een keteninrichtingssjabloon of -scenario. Een ketensamenwerking is iets heel concreets, daar zijn echt ketenpartners bij betrokken die samen met elkaar afspraken maken en uitwisselingen tot stand brengen. Alle andere scenario's daarboven abstraheren zich in toenemende mate van die concrete invulling van ketenpartners. We nemen ketensamenwerkingen in de ROSA wel op (moet nog een slag in gemaakt worden) maar niet wat ze precies inhouden maar wel aan welke bovenliggende scenario's ze zijn te relateren. Dat is als referentie ook precies de rol van de ROSA.

Leon stelt voor om de casussen waar Joeri en Joël mee bezig te zijn uit te werken en ook Remco daarbij te betrekken en dat wat daaruit komt als aandachtspunten in het QA-team terug te koppelen.

Bovendien kan dat wellicht leiden tot iets meer generiek gemaakte scenario's die als referentie in de ROSA kunnen worden opgenomen.

Joeri vraagt zich verder af hoe het zit met de scenario's uit de IV-domeinen die niet in de modellenmatrix zijn afgebeeld. Remco legt uit dat de modellenmatrix altijd bedoeld is om vanuit de business voor bepaalde processen stapsgewijs te komen tot uitwisselspecificaties. Voor het maken van afspraken daarover zijn uiteraard ook keuzes nodig (zoals AMIGO dat ook in de methodiek hanteert) voor hoe je dat doet qua protocol, beveiliging etc. maar dat is niet de scope van de modellenmatrix.

Jan-Willem geeft aan dat hij en zijn DUO-collega's de uitwerking en de aanpassingen zeer nuttig en verhelderend vinden. Aanvullende vraag was wel of we deze methodiek nu eigenlijk altijd zouden moeten volgen bij het aangaan van een nieuwe ketensamenwerking. Dat is inderdaad een goed punt, niet voor niets is de methodiek ook geplaatst als standaard in het lagenmodel. De Standaardisatieraad heeft ooit besloten dat elke nieuwe samenwerking waar afspraken worden gemaakt de stappen van de methodiek zouden moeten doorlopen. Soms is de invulling van een stap zeer beperkt, maar door dit te doen is de kans dat er zaken worden vergeten of impliciet blijven een stuk kleiner. Jan-Willem geeft aan dat elke organisatie daar zelf verder invulling aan moet geven om dit daadwerkelijk te doen, maar dat zo'n uitspraak van de Standaardisatieraad wel helpt hierbij.

Advies QA-team

- De voor de zomer vastgestelde wijzigingen zijn in de ROSA goed doorgevoerd en gedocumenteerd.
- Voor de pagina's op Edustandaard.nl kan dat nog niet worden gezegd maar als die de lijn van het aangepaste document volgen (AMIGO-methodiek v1.1.0) dan is dat ook op een goede manier geregeld.
- De epic kan wat betreft het QA-team daarna worden afgesloten.
- MORA-team legt een aantal casussen en uitwerkingen ervan voor aan Remco en kijken of die aansluiten op de indeling van scenario's. Dat kan mogelijk leiden tot concrete scenario's die we in de ROSA kunnen opnemen en/of aanpassingen.

5. Aangepaste opzet en inhoud drivers en doelen

Zie Epic 001-e - Uitwerken architectuurkaders: drivers en doelen

(<https://rosa.wikixl.nl/index.php/Werkvoorraadoverzicht>)

Zie document **Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen**

In het [ROSA metamodel](#) onderkennen we de Architectuurkaders. Naast architectuurprincipes (generiek voor meerdere ontwerpgebieden), ontwerpprincipes (gericht op een bepaald ontwerpgebied) en ontwerp-kaders (gericht op scenario's binnen de IV-domeinen en ketendomeinen) bestaan die architectuurkaders ook uit de motivatie-objecten doelen en drivers

(https://rosa.wikixl.nl/index.php/Drivers_en_doelen). Bij de eerste uitwerking van de ROSA hebben we die drivers overgenomen uit de voorgaande versie van de ROSA. Daarnaast hebben we de doelen enerzijds gebaseerd op de NORA kwaliteitsdoelen (<https://www.noraonline.nl/wiki/Kwaliteitsdoelen>) die geclusterd zijn per kernwaarden

(https://www.noraonline.nl/wiki/Kernwaarden_van_Dienstverlening) en anderzijds aangevuld met 3 publieke kernwaarden uit de waardenwijzer (<https://www.kennisnet.nl/tools/waardenwijzer/>) en die ook in kwaliteitsdoelen verder uitgewerkt. Bij de beschrijving van de kwaliteitsdoelen uit de NORA hebben we toentertijd in die beschrijving de focus van overheidsdienstverlening aangepast naar ketensamenwerking.

In de werkvoorraad hadden we gepland dit construct nog verder uit te werken en te completeren.

Daarvoor is nu een eerste slag gemaakt en dit heeft geresulteerd in een aantal wijzigingen en in een aantal voorstellen die we laten beoordelen en vaststellen. Het gaat om de volgende zaken:

1. Nieuwe drivers zijn toegevoegd (o.a. afgeleid uit de doelarchitecturen), te algemeen geformuleerde drivers zijn geschrapt. Uitgangspunt is dat de driver aan moet sluiten bij een actuele ontwikkeling (nieuwe wetgeving, beleidsdoel etc.) en dat er ook een bron moet zijn waarnaar verwezen kan worden (bijv. [Inclusief onderwijs](#)). Zie hiervoor tab 2 (Drivers) in het document **Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen**.
 - a. **Voorstel:** Overnemen van de aanpassingen en nieuwe drivers in de architectuurkaders (motivatie) van de ROSA
2. Sommige doelen hadden een nietszeggende beschrijving (bijv. *duurzaamheid: De mate waarin duurzaamheid wordt gewaarborgd*). Alle beschrijvingen zijn nu meer gebaseerd op de corresponderende kwaliteitsdoelen uit de NORA of die uit de Waardenwijzer (NB de WaardenWijzer is niet zo structureel van opzet als de NORA maar uit de teksten vallen de kernwaarden en kwaliteitsdoel prima af te leiden incl. een beschrijving). De focus die we nu

gekozen hebben is niet overheidsdienstverlening maar dienstverlening in het algemeen (zowel van private als publieke dienstverleners). Ketensamenwerking zien we als onderdeel van die dienstverlening. Dienstverleners kunnen hun diensten optimaliseren door op onderdelen (ketenprocesstappen) samen te werken met andere dienstverleners door bijv. gegevens uit te wisselen op basis van standaarden en afspraken. Keten-/sectorvoorzieningen zijn onderdeel van diensten. Daarmee is de scope van de kernwaarden en kwaliteitsdoelen in de NORA redelijk makkelijk te vertalen naar de scope die deze kernwaarden en kwaliteitsdoelen hebben in de ROSA. De voorstellen voor de nieuwe beschrijvingen + toelichting staan in het document onder de tab Doelen: **Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen**.

- a. **Voorstel 1:** Accorderen dat de scope van de kernwaarden en kwaliteitsdoelen de dienstverlening is van zowel publieke als private dienstverleners ipv alleen maar ketensamenwerking. Diensten kunnen gebruikmaken van ketensamenwerkingen om zo de dienst te verbeteren waarmee ketensamenwerkingen onderdeel van de dienstverlening zijn en daarmee ook de kernwaarden en kwaliteitsdoelen van toepassing zijn. NB voor ketenpartners (waaronder dienstverleners) in een ketensamenwerking kunnen voor bepaalde doelen nog nadere zaken gelden die vaak in afspraken zullen worden vastgelegd.
 - b. **Voorstel 2:** Accorderen van de nieuwe beschrijvingen.
3. NORA kent kwaliteitsdoelen die geclusterd zijn per kernwaarden. Wij hanteren die indeling ook en hebben die aangevuld met doelen toebehorend aan de 3 publieke kernwaarden uit de waardenwijzer. Alleen hebben wij dit tot nu toe *doelen* genoemd.
 - a. **Voorstel:** Hanteer de term *kwaliteitsdoelen* ipv *doelen*
 - b. **Reden:** in projecten en bijvoorbeeld de sectorarchitectuur FOSA zijn ook specifieke doelen opgenomen maar dat zijn niet dezelfde doelen als de kwaliteitsdoelen, maar kunnen meer gezien worden als projectdoelen. Uiteraard is er een relatie tussen die twee maar om verwarring met andersoortige doelen te voorkomen stellen we voor de naamgeving in de ROSA preciezer te maken en ook, conform een van de principes van de ROSA, meer in lijn met de NORA.
4. De kernwaarden zijn in de ROSA niet gedocumenteerd (het zijn visual groupings).
 - a. **Voorstel:** Accordeer dat we kernwaarden opnemen als aparte entiteiten (Archimate-element: value) in de ROSA incl. beschrijving etc. (zie document **Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen** (tab Kernwaarden) en stel deze vast.
5. Er zijn 7 kwaliteitsdoelen van de NORA niet overgenomen plus 1 kernwaarde (*Doeltreffend*).
 - a. **Voorstel:** deze kernwaarde met zijn kwaliteitsdoelen wel overnemen (dit is in het document **Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen** als voorstel uitgewerkt in tab (Kwaliteits)doelen en tab Kernwaarden). Dan blijven we dicht bij het uitgangspunt aan dat we de NORA volgen, met dien verstande dat we van uit het onderwijs daar nog kernwaarden en kwaliteitsdoelen aan toevoegen. Doen we dat niet, dan moeten we in de ROSA gaan uitleggen waarom we afwijken van de NORA.
6. Vanuit de WaardenWijzer was in eerste instantie de kernwaarde *Inclusief* toegevoegd. In de WaardenWijzer is Inclusiviteit echter eerder een kwaliteitsdoel dat valt onder de kernwaarde *Rechtvaardig*. Daar wordt onder verstaan: *Rechtvaardigheid omvat begrippen als gelijkheid, inclusiviteit en integriteit. In het onderwijs zou iedereen gelijke kansen*

moeten krijgen, zonder dat er groepen benadeeld of uitgesloten worden. En zonder dat sociale of culturele achtergrond of gender invloed hebben op de behandeling die leerlingen en studenten in het onderwijs krijgen. Het betekent dat zij zonder vooroordelen worden benaderd, niet door hun docenten en ook niet door algoritmes.

Verder is geconstateerd dat de onderdelen die de WaardenWijzer onder kwaliteitsdoel *Integriteit* beschrijft zoals *Duurzaam, Betrouwbaar, Transparant, Controleerbaar* kwaliteitsdoelen zijn die al in de NORA zijn onderkend (onder andere kernwaarden).

- a. **Voorstel:** *Rechtvaardig* als kernwaarde opnemen ipv *Inclusief*. *Inclusiviteit* als kwaliteitsdoel onder deze kernwaarde opnemen. De bestaande indeling van de andere kwaliteitsdoelen onder *Rechtvaardig* behouden, maar in de toelichtende teksten dit wel nader toelichten.
7. De huidige view met alle kernwaarden en hun kwaliteitsdoelen naast elkaar afgebeeld en de drivers daarboven met Influence-relaties tussen kwaliteitsdoelen en drivers is op een scherm onleesbaar.
 - a. **Voorstel:** maak per kernwaarde en zijn kwaliteitsdoelen een view met de relaties naar de relevante drivers. En maak per driver een view naar alle kernwaarden/kwaliteitsdoelen. Zie voor voorbeelden ***Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen*** onder de tab Mapping drivers-doelen.
(NB nu nog niet uitgewerkt maar dit zou ook zo gedaan kunnen worden voor de architectuurprincipes (<https://rosa.wikixl.nl/index.php/Architectuurprincipes>) in relatie tot de kernwaarden en kwaliteitsdoelen).
8. De teksten die nu op de wiki-pagina staan moeten aangepast worden en bepaalde keuzes nader toelichten. Dat is nu nog niet gebeurd.
 - a. **Voorstel:** teksten aanpassen en tegelijkertijd met alle vastgestelde wijzigingen opleveren om te reviewen in het QA-team van 2 december 2025 en vast te stellen in AR van begin 2026.

Discussie in QA-team

Ad 1) WDO stond als driver in de ROSA maar is als kaderwet te algemeen en veelomvattend om als driver op te nemen. Voorkeur is om de onderdelen uit de WDO indien relevant op te nemen als driver. Bram merkt op dat hij dan “eIDAS”, “digitale soevereiniteit” en de “wettelijk verplichte beveiligingsstandaarden” mist als driver. Ook al is die laatste wel al verwerkt als standaarden die geregistreerd zijn bij Edustandaard, dan nog is het hebben van zo’n driver goed voor het terug kunnen herleiden waarom die standaarden er zijn. Dit wordt onderschreven en deze drivers zullen toegevoegd worden. Voor “digitale soevereiniteit” zal Bram aanvullende documentatie sturen waarnaar verwezen kan worden. Leon wijst op een traject dat hierover ook bij SURF speelt.

Jan Willem vraagt zich of beleidsdoelen op hetzelfde niveau moeten staan als wetten. Zijn dit ook drivers of moeten we die misschien anders positioneren. Remco geeft aan dat we in het kader van de ROSA dit allemaal zien al driver waarbij de ene driver minder ruimte geeft qua vrijheden om eraan te voldoen dan de andere.

Leon merkt op dat de driver “opkomst van generatieve AI” en “toename van cyberdreigingen” qua bewoording niet aansluiten bij de andere drivers. De beweging (opkomst, toename) kan worden geschrapt, het zijn zaken die gewoon spelen en waar we wat mee moeten. Die aanpassing is terecht en wordt doorgevoerd.

Leon mist “krimp van deelnemeraantallen” als driver, net zoals Brian het “lerarentekort” mist. Beide drivers zijn ook zeer actueel en kunnen qua invulling ervan elkaar versterken. Deze zullen worden toegevoegd.

Ad 2) Er ontspint zich een stevige discussie over het perspectief “dienst”. Bram merkt op dat bij de overheid hier vaak meteen de invulling gegeven wordt van een dienst die het gevolg is van een wettelijke taak. Dat is ook de scope van de NORA. Maar in het nieuwe NORA begrippenkader zijn bewust concepten als “[dienst](#)” en “[voorziening](#)” generieker gedefinieerd zodat ze ook toepasbaar zijn buiten de ‘engere’ overheidscontext. En dat maakt dat het ook voor het onderwijs goed bruikbaar wordt. Want hoewel de ROSA zich focust op de ketensamenwerkingen, gaat het met de kwaliteitsdoelen niet alleen over die ketensamenwerkingen sec maar juist over de diensten die door de private en publieke dienstverleners geleverd worden, waarvan het aangaan van ketensamenwerkingen een onderdeel van kan zijn. Met deze toelichting kan het QA-team instemmen met die aanpassing van de scope. Ten aanzien van de beschrijvingen merkt Jan Willem bij de kernwaarde Autonomie er een fout lijkt te zijn gemaakt. Dat wordt onderkend en zal hersteld worden.

Ad 3) Joël merkt op dat de MOSA een doelenstructuur kent (HOSA en FOSA ook overigens). Hoe verhouden die zich tot deze kwaliteitsdoelen. Brian geeft aan dat in het kader van de FOSA er ook mee geworsteld is hoe die relatie is. Eigenlijk kan je die doelen uit de doelarchitecturen als een soort van projectdoelen zien waar extra focus op is. Die zijn vaak voor een bepaalde periode (die best een aantal jaren kan omspannen) actueel. Speerpunten zeg maar. De kwaliteitsdoelen zijn echter doelen die eigenlijk altijd zouden moeten gelden en waar je zo goed mogelijk invulling aan wilt geven. Het nastreven van de verwezenlijking van de speerpunten draagt overigens wel bij (of zou dat moeten) aan de kwaliteitsdoelen, is de gedacht daarbij. Drivers zijn bij de doelarchitecturen ook aan de orde; persoonlijke leerroutes, lerarentekort, studentmobiliteit etc. hebben mede de doelenstructuur van de doelarchitecturen bepaald. Die drivers zijn echter ook te relateren aan de kwaliteitsdoelen en daarmee kan de motivatie binnen een project, programma of een toekomstvisie zoals die van de FOSA/MOSA/HOSA mooi rondgebreid worden.

Ad 4) het is logisch dat kernwaarden echte objecten worden (en geen visual groupings) zodat ze in meer modellen eenduidig kunnen worden toegepast.

Ad 5) De uitbreiding van de 7 NORA kwaliteitsdoelen en de kernwaarde Doeltreffend is gezien de veranderde scope van ketensamenwerking naar dienst een logische ook met het oog op een betere alignment met de NORA.

Ad 6) De aanpassing van kernwaarde *Inclusief* naar *Rechtvaardig* is vanwege alignment met de WaardenWijzer logisch.

Ad 7) Voorstel is om complete structuur van drivers en doelen op te knippen want die wordt met de uitbreidingen die we nu gaan doen onoverzichtelijk. Per driver willen we nu de kernwaarden en kwaliteitsdoelen tonen enerzijds en vanuit een kernwaarde met zijn doelen een relatie naar de drivers anderzijds.

Jan Willem begrijpt dat de kruistabel die Remco laat zien die als basis staat voor de te leggen relaties een hoge informatiedichtheid heeft maar zou het best waardevol vinden als die tabel in de ROSA kan worden opgenomen. Goede toevoeging vinden ook de anderen. Remco gaat die genereren uit de views die opgesteld gaan worden.

Joël vraagt zich af of we deze uitwerking van de motivatielaag ook zodanig moeten gaan verpakken dat het ook voor een breder publiek gebruikt kunnen worden bijv. voor platform publieke regie. Andere verspreiding zou naar de architecten van de instellingen kunnen zijn, waarbij je dit onderdeel apart zou moeten kunnen oppakken en die verwerken in je eigen architectuur.

Beide ideeën worden met instemming ontvangen, Brian heeft met de FOSA een vergelijkbare uitdaging. Of het werk zou moeten zijn voor dit gremium laten we nog even in het midden. Voorstel is om eerst dit werk nu af te ronden en aansluitend die vraag eens te agenderen in bijv. de AR.

Ad 8) Aanpassing van de teksten op de wiki zal gelijk opgaan met de nieuwe opzet en de nieuwe views. Die zullen in de volgende QA-team meeting worden voorgelegd.

Advies QA-team

- Ad 1) Drivers met de besproken aanpassingen kunnen worden vastgesteld. Aanvullingen zijn: Eidas, verplichte beveiligingsstandaarden, krimp in deelnemersaantallen, lerarentekort.
- Ad 2a) Focus op diensten ipv ketensamenwerking alleen is akkoord
- Ad 2b) Beschrijvingen zijn akkoord, op een paar foutjes na die nog hersteld zullen worden.
- Ad 3) Aanpassing van doelen naar kwaliteitsdoelen die gegroepeerd worden onder kernwaarden is akkoord. Verschil tussen projectdoelen dan wel de doelen uit de doelarchitecturen kan daarmee ook beter worden aangegeven.
- Ad 4) Kernwaarden opnemen als aparte objecten in de ROSA
- Ad 5) De uitbreiding van de 7 NORA kwaliteitsdoelen en de kernwaarde *Doeltreffend* is akkoord.
- Ad 6) De aanpassing van kernwaarde Inclusief naar Rechtvaardig is akkoord.
- Ad 7) De voorgestelde views zijn akkoord. Daarnaast ook een overzichtstabel maken waarin alle relaties in 1 oogopslag zijn te zien.

6. Update onderwijssemantiek

Zie voor overzicht: <https://rosa.wikixl.nl/index.php/Onderwijssemantiek>

Vanwege de tijd worden de onderdelen A t/m C niet inhoudelijk behandeld.

Onderwerpen:

- A. Voortgang ROSA begrippenkader omzetten naar NL-SSB
- B. Verkennen van een eigen FORA Begrippenkader
- C. Adopteren basisbegrippen uit het NORA Begrippenkader
- D. Omdopen Redactieteam ROSA Begrippenkader naar Werkgroep Onderwijssemantiek

Vorige keer is een update gegeven van een aantal lopende acties rondom de onderwijssemantiek en zijn ook een aantal voorstellen voor vervolgacties voorgelegd. Die laatste zijn met een positief advies bij de AR geagendeerd geweest die de voorstellen heeft bekrachtigd. Ook in de Standaardisatieraad is op hoofdlijnen het onderwerp Onderwijssemantiek geagendeerd geweest. Uit het verslag van juli 2025: *De Standaardisatieraad vindt dat er in principe harmonisatie moet plaatsvinden, omdat het onderdeel is van het DNA van de Standaardisatieraad. Daarnaast vindt de Standaardisatieraad dat de lopende business met de ontwikkeling van de architecturen en de AKA's en de referentiearchitecturen geen hinder mag ondervinden van deze ontwikkeling.*

Concrete invulling

Voor de toekomst betekent dit besluit dat dit project in een soort side-table plaatsvindt. De prioriteiten die in het stuk aangegeven zijn kunnen gevolgd worden. De Standaardisatieraad wil halfjaarlijks op de

hoogte gehouden worden of er een versnelling of extra capaciteit nodig is als ergens tegenaan gelopen wordt. Op die manier wordt incrementeel aan een geharmoniseerd begrippenkader gebouwd vanuit de behoefte van de korte en middellange termijn. Uiteindelijk kom je dan tot een stelsel. Bas Kruiswijk en Marianne Mulder zullen de capaciteitsbelasting en focus van de harmonisatie bewaken.

Het gaat hier niet zozeer om een project maar om een aantal ontwikkelingen die bijdragen aan de door de SR onderschreven harmonisatie. *De prioriteiten uit het stuk* zijn de voorgenomen en voorgestelde acties die ook in het QA-team en AR besproken zijn geworden. Daarmee kunnen we verder hiermee. Deze keer willen we in het QA-team enerzijds een update geven van de voortgang van bepaalde acties en anderzijds een advies vragen ten aanzien van de positionering van onderwijssemantiek binnen Edustandaard irt de ROSA.

Ad A - Voortgang ROSA begrippenkader omzetten naar NL-SSB

Het huidige ROSA Begrippenkader is qua structuur omgezet naar de overheidsstandaard NL-SBB. Je kunt dit zien op <https://rosa-begrippenkader.wikixl.nl/index.php/Hoofdpagina> wat de omgeving is van de begrippeneditor die we hiervoor in gebruik hebben genomen. Het is work-in-progress waar het Redactieteam nu mee bezig is. Deze omgeving is ook niet bedoeld voor publicatie, maar voor beheerders. De uiteindelijke publicatie zal in de ROSA wiki zelf gebeuren alsmede ook op Onderwijsbegrippen.nl (<https://onderwijsbegrippen.nl/nl/>) dat draait op het BegrippenXL platform, <https://www.begrippenxl.nl/nl/>. NB dit platform gaat de NL-SBB structuur ook hanteren in de weergave. Het NORA Begrippenkader wordt ook reeds vanuit een NL-SBB-editor ontsloten via dit platform.

Ad B - Verkennen van een eigen FORA Begrippenkader

De editor die we nu hanteren maakt het mogelijk om meerdere begrippenkaders te beheren. We gaan onderzoeken hoe we een FORA Begrippenkader kunnen inrichten dat begrippen adopteert uit het ROSA Begrippenkader en eigen domeinspecifieke begrippen (specifiek voor alleen het funderend onderwijs) daaraan toevoegt. En dit begrippenkader ontsluiten in de FORA-wiki alsmede ook op onderwijsbegrippen.nl.

Ad C - Adopteren basisbegrippen uit het NORA Begrippenkader

Het onder A genoemde work-in-progress bevat onder meer een aanpassing (van de definitie, toelichting en andere attributen) van een groot aantal begrippen in het ROSA begrippenkader om die volledig in lijn te brengen met de Basisbegrippen uit het NORA Begrippenkader (<https://www.begrippenxl.nl/nora/nl/>). De uitkomst van deze aanpassing zal inhoudelijk de volgende keer voorgelegd worden aan het QA-team en daarna ter vaststelling in de AR. Van belang is dat we niet alleen basisbegrippen die we hadden in de ROSA aanpassen aan de NORA, maar ook begrippen die we in de ROSA hanteren en die basisbegrippen in de definitie gebruiken aanpassen om meer consistentie te verkrijgen. Het gaat dus om begrippen die al eerder waren vastgesteld maar die nu door deze actie opnieuw voorgesteld worden.

NB In het voorgaande NORA Begrippenkader waren veel van deze basisbegrippen ook al opgenomen maar werd onderkend vanuit onder meer de NORA Gebruikersraad dat die een stevige kwaliteitsupdate nodig hadden. Meer achtergrondinformatie over deze update is te vinden op https://www.noraonline.nl/wiki/NORA_Begrippenkader. Naast de Basisbegrippen gaat het NORA Begrippenkader ook begrippenkaders bevatten over Toegang (IAM), Gegevensuitwisseling, Gegevensmanagement etc. Als die beschikbaar komen zullen we ook daar het ROSA Begrippenkader op gaan scannen en aanpassen waar nodig.

Ad D - Omdopen [Redactieteam ROSA Begrippenkader](#) naar Werkgroep Onderwijssemantiek

De huidige naam van de werkgroep is enigszins misleidend. Het Redactieteam heeft nl. veel meer onder zijn hoede dan alleen het Begrippenkader. Ook KOI, review van conceptuele informatiemodellen en andere onderdelen die met semantiek en semantische interoperabiliteit te maken hebben worden behandeld in deze werkgroep. Voorstel is om de naam van deze werkgroep om te dopen naar de werkgroep Onderwijssemantiek die conform het Edustandaard Lagenmodel de focus heeft op de Informatielaag en de semantische interoperabiliteit (<https://rosa.wikixl.nl/index.php/Id-a7ec37c8596a4da193cfa71ef66e2841>). Hiermee is het ook voor betrokkenen bij Edustandaard duidelijker dat dit een generieke werkgroep is die past in het rijtje dat staat in de toelichting op https://www.edustandaard.nl/standaard_werkgroepen/ nl. de werkgroep Edukoppeling (die gaat over de technische lagen: applicatielaag en IT-infrastructuurlaag), IBP en UBV (beveiliging en privacy), Toegang (IAM, Digitale identiteiten en deels H2M-interoperabiliteit) en Internationalisatie (focus op internationale en nationale ontwikkelingen).

Discussie QA-team (over D)

Joël vindt de aanpassing gezien de bredere scope logisch. Voor het mbo is semantiek ook erg opportuun omdat zij te maken hebben met diverse ontwikkelingen die dit onderwerp raken. Het hebben van 1 kanaal waar we die ontwikkelingen naar toe kunnen leiden zorgt ervoor dat er niet op allerlei plekken over min of meer hetzelfde gesproken gaat worden ook al zal het nooit helemaal 100% uitgelijnd krijgen. Betekent wel dat de bezetting van de werkgroep versterkt moet worden met liaisons vanuit mbo en ho om dit goed te kunnen laten verlopen.

Jan Willem vraagt zich af of de taakstelling ergens beschreven is. Brian geeft aan dat die nu al op Edustandaard staat: https://www.edustandaard.nl/standaard_werkgroepen/redactieteam-rosa-begrippenkader/ maar dat die naar aanleiding hiervan zal worden aangepast.

Advies QA-team:

- Omdopen van de Redactieraad ROSA Begrippenkader naar Werkgroep Onderwijssemantiek is akkoord.

7. Werkvoorraadoverzicht

Het werkvoorraadoverzicht staat op <https://rosa.wikixl.nl/index.php/Werkvoorraadoverzicht>.

Niet meer aan toegekomen.